શ્રાવણ વદ ૧૩, શુક્રવાર તા. ૪-૯-૧૯૬૪
શ્રાવકાચાર, ગાથા-૭ થી ૧૪, પ્રવચન-૧૨

આ પદ્મનંદિ પંચવિંશતિનો છઠ્ઠો અધિકાર છે. શ્રાવકાચાર. અર્થાત્ ઉપાસક સંસ્કાર. ધર્મી જીવને... પહેલી આવી ગઈ એ વાત કે આત્મા પરમ પવિત્ર શુદ્ધ જ્ઞાન આનંદઘન છે. એવી અંતર પહેલી દૃષ્ટિ-સમ્યગ્દર્શન થવું જોઈએ. જેમાં ઠરવું છે એ ચીજ શું છે? ચારિત્ર એટલે ઠરવું. ચારિત્ર એટલે કે રમવું, ઠરવું, ટકવું. પણ એ ચીજ શું છે કે જેમાં ટકવાથી ચારિત્ર થાય? એટલે પ્રથમમાં પ્રથમ આત્મા તદ્દન શુદ્ધ જ્ઞાયકનો પિંડ પવિત્ર છે એને રાગ, કર્મ, શરીરનો લેપ નથી. સમજાય છે કાંઈ? એવી અંતરમાં સમ્યક્ દૃષ્ટિ થયા વિના પંચમ ગુણસ્થાનને યોગ્ય સ્થિરતા અને એને શ્રાવક આદિના જે વ્રતોના વિકલ્પો યથાર્થપણે હોય નહિ. સમજાય છે કાંઈ? એ તો પહેલા જ આવી ગયું હતું. બધે ઠેકાણે લખ્યું છે.

सम्यग्दृग्बोधचारित्रत्रितयं धर्म उच्यते।
मुक्तेः पन्थाः स एव स्यात् प्रमाणपरिनिष्ठितः।।२।।

ત્યાંથી જ ઉપાડ્યું હતું. પહેલો જ આત્મા તદ્દન નિર્વિકલ્પ નામ અખંડ આનંદ અને શુદ્ધ પૂર્ણ તત્ત્વ ધ્રુવ છે. એવી અંદરમાં દૃષ્ટિ થયે સમ્યગ્દર્શન પ્રથમ ધર્મદશા થાય છે. પછી એને પંચમ ગુણસ્થાન શ્રાવકનું જે કહેવાય, એમાં સ્વરૂપમાં વિશેષ એકાગ્રતા, સ્વચૈતન્ય સ્વભાવનો આશ્રય ચોથા ગુણસ્થાનમાં લીધો હતો એના કરતાં પાંચ ગુણસ્થાનમાં સ્વસ્વભાવનો આશ્રય ચોથા કરતાં ઉગ્રપણે આશ્રય લીધો છે. એથી તેને પંચમ ગુણસ્થાન યોગ્ય સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન અને શાંતિ સ્વરૂપની સ્થિરતા પ્રગટેલી હોય છે. સમજાય છે? એને એની ભૂમિકામાં બાર વ્રતાદિ વિકલ્પો હોય. એણે કરવા એવા વ્રત પાળવા એવો અહીંયાં અધિકાર ચરણાનુયોગની પદ્ધતિના કથનથી ચાલે છે. સમજાણું કાંઈ? છ ગાથા થઈ ગઈ ત્યાં.

હવે સાતમી. ષટ્ આવશ્યક કર્મ. સમ્યક્ ભાનસહિત ધર્માત્માને-શ્રાવકને હંમેશા ષટ્ કાર્ય હોય છે. ષટ્ કર્મ-છ પ્રકારના શુભભાવ. સમજાય છે કાંઈ? જુઓ!

देवपूजा गुरुपास्तिः स्वाध्यायः संयमस्तपः।
दानं चेति गृहस्थानां षट्कर्माणि दिने दिने।।७।।

પદ્મનંદી આચાર્ય કહે છે કે શ્રાવકને ષટ્કર્મના કાર્ય દિને દિને હોય છે. ક્યા (ષટ્ કર્મ)? જિનેન્દ્ર દેવની પૂજા. સમજાણું કાંઈ? માથે આવી ગયું હતું એ છઠ્ઠી ગાથામાં. જિનમંદિર બનેલા હોય છે. શ્રાવકને ગામમાં જિનમંદિર હોય છે. મુનિની પણ આવવાની સ્થિતિ હોય છે, એને દાન દેવાની વિધિ પણ હોય છે અને એવા મંદિરમાં મુનિનું આવવું થાય તેથી શાસ્ત્ર શ્રવણનો યોગ પણ ત્યાં શ્રાવકને થાય છે. એમ કહીને અહીંયાં લીધું કે દેવપૂજા. સમજાય

છે કાંઈ?

સમ્યગ્દૃષ્ટિ શ્રાવક છે એના ગામમાં મંદિર હોય છે. એ અનાદિની રીત છે. શેઠી! એથી એ દિને દિને ભગવાનની પૂજા કરે. સંસારના કામ કરે છે કે નહિ પાપના? એ પાપના પણ ભાવ એને આવે માટે એને આવા પુણ્ય કામના ષટ્કર્મના કાર્યોના ભાવ આવ્યા વિના રહે નહિ. એ છે તો શુભભાવ. સમજાય છે કાંઈ? આ તો ચરણાનુયોગની (કથન) પદ્ધતિ છે. દેવપૂજા '**षट्कर्माणि दिने दिने**' કરે. કરવાયોગ્ય છે એમ કહે. સમજાય છે કાંઈ? જિનેન્દ્ર દેવની પૂજા દરરોજ હોય. અહીં પૂજા શબ્દ વાપર્યો છે, હોં! દર્શન કરીને આમ ચાલ્યા જવું એમ નહિ.

મુમુક્ષુ :- ખોટી થાવું પડે.

ઉત્તર :- ખોટી થાવું પડે. ખોટી થાવું પડે ને? ધંધો ખોટી થાય. શ્રાવક છે એને તો એ અંદર દૃષ્ટિમાં... પહેલાં જ આગળ આવશે, પહેલાં જ સવાર પડે અને ભગવાનના દર્શન (કરે.) આવશે. જુઓ! ૧૬મી ગાથામાં. '**प्रातरुत्थाय कर्तव्यं देवतागुरुदर्शनम्**' ૧૬મી ગાથામાં આવશે. સમજાણું કાંઈ?

જુઓ! આ અનાદિનો સનાતન વીતરાગ માર્ગ. જૈન પરમેશ્વર સર્વજ્ઞદેવ ત્રિલોકનાથ પરમાત્માએ જાણેલો, જોયેલો, કહેલો, રહેલો. એ રીતે માર્ગ રહેલો છે. એની અહીં વ્યાખ્યા કરે છે કે શ્રાવક છે એ હંમેશા ભગવાન જિનેન્દ્ર દેવની પૂજા કરે. સમજાણું કે નહિ? ઘરે બાયડીયું-છોકરાની પૂજા કરે છે કે નહિ દરરોજ? પૂજા એટલે બહુમાન. અને દેવની પૂજા તો હોય. શ્રાવક છે એ ઘરે બાયડી-છોકરાને સંભાળે છે કે નહિ? દૂધ પાય, આમ થાય. તો કહે છે, દેવની પૂજા શ્રાવકને હંમેશા હોય છે. ઓલો પાપ ભાવ છે. હોય ભલે. પણ એને આવો શુભભાવ દરરોજ દિને દિને હોય છે. એને કરવાલાયક છે એમ વ્યવહારનયના કથનમાં આવે છે. ખરેખર તો એ કાળે એ વિકલ્પ એ જાતનો આવે છે, એથી પૂજાને યોગ્ય ક્રિયામાં એનું લક્ષ જાય છે. કહો, સમજાય છે કાંઈ?

સાધારણ જનતા એને ઘરે આવે તો એનો આદર કરે છે કે નહિ? કોઈ શેઠિયો ગૃહસ્થ (હોય). આ તો ત્રણ લોકના નાથ જિનેન્દ્ર ભગવાન, એમની હયાતીના અભાવમાં જિનેન્દ્ર મૂર્તિના દર્શન દરરોજ કરે. સમજાય છે કાંઈ? ભાન સહિતની વાત છે ને અહીં તો. સ્વભાવના દૃષ્ટિના ભાન સહિત એને આવો ભાવ દરરોજ આવ્યા વિના રહે નહિ. વેઠ ન કરે એ. ધન્નાલાલજી!

'**गुरुपास्तिः**' નિર્ગ્રંથ ગુરુઓની સેવા. સંતો, મુનિઓ, નિર્ગ્રંથ ભાવલિંગી હોય એની સેવા. સંસારમાં વડીલોની સેવા કરે છે કે નહિ? શ્રાવક પણ સેવા (કરે છે). એના મા-બાપ, કુટુંબ (ની સેવા કરે છે). તો અહીંયાં '**गुरुपास्तिः**' ગુરુની સેવા કરે. એમની સેવાનો અર્થ એમની ભક્તિ કરે, આહારદાન આપે, વગેરેનો વિનય કરે. એવું દિવસનું દરરોજનું કર્તવ્ય એ છે.

સમજાય છે કાંઈ? ગુરુ. નિર્ગ્રંથ ગુરુઓની સેવા. જેમ વડીલોની કરે તો આ એને પંચમ ગુણસ્થાને શ્રાવકને આવ્યા વિના રહે નહિ.

'સ્વાધ્યાયઃ' ચોપડા તપાસે કે નહિ દરરોજ? મનસુખભાઈ! એટલે કહે છે કે એ ચોપડા તપાસવાનો ભાવ જેને વેપારનો હજી શ્રાવકને યોગ્ય હોય છે ને? તો એને સ્વાધ્યાય(નો ભાવ આવે છે). શાસ્ત્રમાં શું છે એનો સ્વાધ્યાય દરરોજ કરે. એક લીટી વાંચી ને બે લીટી વાંચી ને થઈ ગયું, સ્વાધ્યાય કરી લીધો એમ નહિ. અને કો'ક દિ' વાંચ્યું અને પછી સદાય (છોડી દે) એમ નહિ.

મુમુક્ષુ :- એટલું વાંચે તો છે ને.

ઉત્તર :- એમાં પણ શું સમજે એક લીટી, બે લીટીમાં? અહીં આવે છે ઘણા. સ્વાધ્યાય કરે એક લીટી, પાનું લઈને ઉપર આવે. સ્વાધ્યાય ઓલું ષટ્કર્મ કરવાનું કહ્યું ને પછી બે પાનું વાંચે, આડુઅવળું ઉપાડી લે. ક્રમસર, નિયમસર શાસ્ત્રનો સ્વાધ્યાય કરે. પોતાનો અધ્યાય તો જ્ઞાન સ્વરૂપની વારંવાર ચિંતવના હોય છે. પણ એની સાથે વાંચના, શાસ્ત્રનું વાંચન કરે, વાંચન લે, પ્રશ્નો પૂછો, ધારેલાની વારંવાર પર્યટના કરે, વિચારણા કરે અને ધર્મકથા કરે અને સાંભળે. કહો, સમજાણું કાંઈ? શેઠી!

મુમુક્ષુ :- ..

ઉત્તર :- શું છે? શું લાંબુ-લાંબુ થયું?

સ્વાધ્યાયના પાંચ પ્રકાર છે. વાંચન, પૂછના, પર્યટના, અનુપ્રિયા અને ધર્મકથા. પાંચ પ્રકાર છે. સ્વાધ્યાયના પાંચ પ્રકાર કહ્યા. કહો, ચોપડાના નામા છોકરાને બતાવે છે કે નહિ કે આમ લખવું, આમ કરવું. શ્રાવક, હોં! તો કહે છે કે એને સ્વાધ્યાય શાસ્ત્રનો ભગવાન ત્રિલોકનાથના કરેલા, સર્વજ્ઞના કહેલા એને અનુસારે કહેલા સંતો, એમના કહેલા શાસ્ત્રનો હંમેશા સ્વાધ્યાય કરે કે જેથી એના જ્ઞાનમાં યથાર્થપણું નિર્મળ જળવાઈ રહે. કહો, સમજાય છે કાંઈ? અહીં તો સ્વાધ્યાય કીધો. છે તો શુભભાવ. પણ અહીં અત્યારે વાતમાં કર્મ છે ને? કાર્ય છે ને? પણ એવો ભાવ ધર્મીને શાસ્ત્ર સ્વાધ્યાયનો આવ્યા વિના રહેતો નથી. કેટલો? દિને-દિને. એક દિ' સ્વાધ્યાય કરી ને આઠ દિ' ગપ ચાલી ગયું એમ નહિ. ધર્મચંદજી!

મુમુક્ષુ :- ..

ઉત્તર :- હા. વાંચન કરવું. વાંચન દેવું કે વાંચન લેવું. પ્રશ્ન પૂછવા. ધાર્યું હોય એની પર્યટના-વારંવાર યાદ કરવું અને વિચારણા-એનો દીર્ઘ વિચાર કરવો અને કથા કહેવી. એ સ્વાધ્યાયના પાંચ પ્રકાર છે. શેઠી! શું થયું? નિશ્ચયની વાત આવતી પણ આ વ્યવહાર એની સાથે આવો હોય છે. શ્રાવકને આવો વ્યવહાર સાથે હોય છે. કહો, સમજાણું કાંઈ? ક્યાં ગયા જગજીવનભાઈ? આવ્યા નથી લાગતા તમારા. તબિયત ઠીક નહિ હોય? ત્યાં ગયા હશે. કહો, સમજાણું કાંઈ? સ્વાધ્યાય.

'संयम' હંમેશા કાંઈક પરપદાર્થ પ્રત્યેની ઈચ્છા ઘટાડે, ઈન્દ્રિય દમનનું કાંઈક કરે એવો સંયમ અથવા છ કાયના જીવને અમુક જાતના પ્રાણીને ન મારવા એવો ભાવ એને દિને દિને પ્રત્યે શ્રાવકને હોય છે. તારાચંદજી! સમજાય છે? અને યોગ્યતા અનુસાર તપ. પછી એને નાખ્યું. **'संयमस्तपः'** ઈચ્છા ઘટાડવી. થોડી થોડી ઈચ્છા ઘટાડવી. અનશન, ઉણોદરી, વૃત્તિ સંક્ષેપ, રસપરિત્યાગ, કાયક્લેશ આદિ. એમાં રાગ થોડો ઘટાડવો, ઈચ્છા નિરોધ એવું તપ પણ શ્રાવકને પંચમ ગુણસ્થાનને યોગ્ય એવો ભાવ આવ્યા વિના રહેતો નથી. સમજાણું કાંઈ?

દાન. દિને દિને દાન કરવું. બાયડી, છોકરા માટે દરરોજ રળી રળીને રાખે છે કે નહિ? પૈસો. ઠીક! પૈસો પૈસો નાખે એની વાત ક્યાં છે? યથાશક્તિ. એવું આવે છે બધે ઠેકાણે. દાનમાં આવ્યું હતું આપણે. દાનના અધિકારમાં યથાશક્તિ દે. સમજાણું કાંઈ? એ પૈસાનું ઠીક યાદ કર્યું એણે.

મુમુક્ષુ :- ઓછામાં ઓછો દસમો ભાગ દેવો જોઈએ.

ઉત્તર :- એ તો દસમો આવે છે. ઓછામાં ઓછો રળે છે એનો દસમો ભાગ તો દાનમાં કાઢે. કહો, સમજાય છે કાંઈ? યથાશક્તિની બીજી ગાથાઓ ઘણી છે ખરી. એ તો પછી આવશે. દાન અધિકાર. કેટલામો આવ્યો? દાનની ૩૨ (ગાથા) છે ને? ૩૨. જુઓ! શક્તિ નથી એમાં. ૩૨ ને?

ग्रासस्तदर्धमपि देयमथार्धमेव
तस्यापि संततमणुव्रतिना यथर्द्धि।

બસ, ઈ. યથા દાન શક્તિ પ્રમાણે. જોયું! સમજાણું કાંઈ? ૩૨મી ગાથા. **'यथर्द्धि'** **'અપને ધન કે અનુસાર..'** છે? પાંચ લાખ પેદા કરતો હોય અને એક પૈસો નાખે ત્યાં ધર્માદામાં હંમેશા.

'यथर्द्धि' જોયું! થોડામાં થોડું એની શક્તિ પ્રમાણે. લાખ પેદા કરતો હોય અને એક પાંચ રૂપિયા ખર્ચે એ યથાર્થ શક્તિ પ્રમાણે નથી. શક્તિ પ્રમાણે દાન ન કરે તો એને માયાવી કહ્યો છે. ધર્મી નામ ધરાવે છે ને અને યથાશક્તિ પ્રમાણે (આટલા ઓછા ખર્ચે છે). છોકરાના લગન થાય ત્યારે કેમ પચાસ હજાર ખર્ચી નાખે છે? ખર્ચે છે કે નહિ? છોડીના લગનમાં ન હોય તોપણ ઉઘરાણું કરીને કરે છે ઈ કામ? છોડીના લગન હોય તો પછી પચાસ હજારનો ખર્ચો કરે તો ઉઘરાણું, ચંદો-ખરડો કરે છે? ઘરમાંથી કાઢે છે ત્યાં. પણ બધા પોતાને કારણે કાઢે છે કે નહિ દરેક? ખરડો કરો ખરડો, ભાઈ, આપણે દીકરી પરણાવવી છે.

એમ દાનના કામમાં ધર્મીને લોભ ઘટાડવાનો ભાવ હંમેશા હોય છે. હંમેશા દિન દિન પ્રત્યે જેમ છોકરા, કુટુંબ રળવા માટેનો ભાવ (આવે છે), તો દાન પ્રત્યેનો ભાવ પણ શ્રાવકને હંમેશા હોય છે. કહો, સમજાણું કાંઈ? જુઓ! એમ કે આટલું મળે તો કરીશ. .. નહિ મિલ

સકતા. લખ્યું છે એમાં હોં! એમ ન સમજવું કે હું હજારપતિ થઈશ દાન દઈશ. એણે તો હજારનું માંડ લખ્યું. અત્યારે તો લાખ ને કરોડનું ક્યાં ઠેકાણું છે? મનસુખભાઈ! હજારપતિ-હજારપતિ. હવે હજાર તો ગયા. એક હજારના તો... દિવસે દિવસે દસ દસ હજારની તો પેદાશું છે અત્યારે. પાંચ-પાંચ હજાર અને દસ-દસ હજાર અને બબ્બે હજારની પેદાશું (છે). હવે હજારપતિ તો શું? એ વખતને હિસાબે લખે છે. હું હજારપતિ થઈશ. હજારપતિ થઈશ હોં! પતિ હજારનો લાભવાળો નહિ. ત્યારે દાન આપીશ. અથવા હું લખપતિ થઈશ ત્યારે દાન આપીશ. **'કિંતું જિતના ધન પાસમેં હોવે ઉસી કે અનુસાર ગ્રાસ, દો ગ્રાસ દેના ચાહિયે.'** થોડું ઘણું તો હંમેશા દાન શ્રાવકને આપવું જોઈએ. કહો, સમજાણું કાંઈ?

એ છ કર્મ. જુઓ! પાઠમાં છે ને **'षट्कर्माणि'**. એ ષટ્ ભાવ હંમેશા એને હોય છે. અરે..! દૃષ્ટિ, અનુભવ કદાચિત્ સાચી થઈ ન હોય, છતાં એને આ ભાવ ગૃહસ્થાશ્રમમાં એની યોગ્યતા પ્રમાણે મંદ કષાય માટે આવા ભાવ હોય છે. દેવ દર્શન, ગુરુ પૂજા વગેરે હોય છે. આ તો સમ્યગ્દર્શન સહિતની જ વાત છે અહીંયાં. સમજાય છે કાંઈ?

હવે એ કહે છે, સામાયિક કરે સામાયિક. સામાયિક કરે હંમેશા. કેવી સામાયિક હોય છે?

समता सर्वभूतेषु संयमे शुभभावना।
आर्तरौद्रपरित्यागस्तद्धि सामायिकं व्रतम्।।८।।

'અર્થ :- સર્વ પ્રાણીઓંમેં સામ્યભાવ રખે.' સામાયિકમાં બધા પ્રાણી (પ્રત્યે સમભાવ રાખે). આ મારા, આ તારા એવો મમતાનો વિકલ્પ એ વખતે ઘટાડી દે. સામાયિકના પ્રકાર ચાર છે. એક ન્યાયે. એક સમ્યગ્દર્શન સામાયિક, એક સમ્યગ્જ્ઞાન સામાયિક, એક દેશ સામાયિક, એક સર્વવિરતિ સામાયિક. આ દેશ સામાયિકની વાત ચાલે છે. શું કહ્યું? સમ્યગ્દર્શન સામાયિક. પોતાનો આત્મા એકલો વીતરાગ જ્ઞાયક છે એવી અંતર દૃષ્ટિ કરવી એ સમ્યક્દર્શન સામાયિક છે. એ સમ્યગ્દર્શનની સામાયિક વિના દેશ સામાયિક અને સર્વવિરતીની સામાયિક હોઈ શકે નહિ. કહો, સમજાણું કાંઈ?

એની સાથે સમ્યગ્જ્ઞાન સામાયિક. જ્ઞાનનું વેદન સમ્યક્નું ઉગ્રપણે કરે. જ્ઞાનનું સમ્યક્ આચરણ એ એક સામાયિક છે સમ્યગ્જ્ઞાનની, વીતરાગી પર્યાય જ્ઞાનની. એ પૂર્વક એને દેશ સંયમની આ વાત ચાલે છે. દેશ સામાયિક. એક અંશે પણ રાગ ઘટાડી પંચમ ગુણસ્થાનને યોગ્ય સર્વ પ્રાણીઓ પ્રત્યે સમભાવ રાખવો. એ આ દેશ સામાયિકની વાત છે. મુનિને સર્વવિરતીની સામાયિક (હોય છે). મુનિને સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન સહિત સર્વ રાગાદિનો ત્યાગ સમતા-સમતા વીતરાગ. વીતરાગી મુનિઓ હોય છે. કહો, સમજાણું કાંઈ? કહો, ઓલા કહે કે મુનિને પછી એકલો શુદ્ધોપયોગ જ થાય. સમજાય છે ને? પણ એ હોય છે, શુભ પરિણતિમાં પણ મુનિપણું હોય છે.

એક તો આ લિંગમાં કહ્યું નહિ? ૧૭૨ ગાથામાં. આત્મા તો શુદ્ધ ઉપયોગી છે તેને

આત્મા કહીએ. સમજાણું કાંઈ? શુદ્ધ ઉપયોગી તેને આત્મા કહીએ. શુભાશુભ પરિણામ છે એ હોય છે. અહીં કહે છે ને શુભભાવ આવે છે. પણ એ આત્મા નથી. વ્યવહાર વચ્ચે આવે છે એવો ભાવ શ્રાવકને હોય છે. આત્મા.. શુદ્ધઉપયોગ અથવા શુદ્ધ સ્વરૂપ એનું કાયમી ત્રિકાળ. એની અંતર દૃષ્ટિ કરવી એનું નામ એને આત્મા જાણ્યો ને માન્યો અને અનુભવ્યો કહેવાય.

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- ગમે ત્યારે થાય. ગમે ત્યારે થાય. એમાં શું છે? કહો.

'સામાયિક સંયમ ધારણ કરને મેં અચ્છી ભાવના...' શુભભાવના છે ને. ઇન્દ્રિયોનું દમન. એ વખતે ઇન્દ્રિયની ચપળતાને રોકે. શાસ્ત્રની ભાષા વ્યવહારના ચરણાનુયોગમાં આવે એને એણે સમજવું જોઈએ. ભાવ આવે છે કે આ નહિ. એ વખતે ઇન્દ્રિય દમન હોય સામાયિકમાં. એને સંયમની શુભભાવના હોય. શુભ, હોં! એ વ્યવહાર સામાકિ છે. શુદ્ધ-અંદરમાં સ્થિર થાય એ નિશ્ચય સામાયિક છે. નિશ્ચય સામાયિકની ભૂમિકામાં વિકલ્પ વર્તતો હોય, પંચ પરમેષ્ઠીનું સ્મરણ આદિ શુભભાવ છે. એવી ભાવની સામાયિક એને વ્યવહાર હોય છે.

'આર્ત ધ્યાન અને રૌદ્ર ધ્યાનનો ત્યાગ કરવો,...' સંસારી આર્તધ્યાન, ઇષ્ટનો વિયોગ, અનિષ્ટનો સંયોગ, શરીરમાં વેદના આદિ થાય એનો ત્યાગ સામાયિકમાં હોય છે. શરીરમાં રોગ હોય તો એની ચિંતા હોય નહિ. એ વખતે સાંભળે કાંઈક (કે) અરે..! આ લક્ષ્મી ગઈ. .. એના પરિણામમાં રૌદ્ર ધ્યાન હોય નહિ. સામાયિકમાં સમતા હોય. મારું કોઈ નથી. ભવિતવ્ય લીધું છે ને? બનવાનું તે બને છે. એમાં મારો અધિકાર શું? સ્વામી કાર્તિકેયમાં આવે છે. ઉપબૃહણમાં આવે છે. કહો, સમજાણું કાંઈ? ભવિતવ્ય લીધું છે ત્યાં.

મુમુક્ષુ :- ભવિતવ્ય..

ઉત્તર :- હા, એ તો ભવિત્ય એટલે જેમ બને છે તેમ બને છે. હું તો એનો જાણનાર જ્ઞાતા-દૃષ્ટા છું. ત્યારે એની સામાયિક સરખી જળવાય. નહિતર જળવાય નહિ. કહો, ..ચંદજી! આહાહા..! ઠીક!

મુમુક્ષુ :- પૈસા..

ઉત્તર :- પૈસા ખોટ ક્યાં ગઈ છે? કોને ખોટ ગઈ છે?

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- ધર્મીને ખોટ જ નથી. કહો, પચાસ હજારની ખોટ ગઈ, લાખની ખોટ ગઈ તો સામાયિકમાં સમતા રાખી શકે કે નહિ? એમ કહે છે. ખોટ ગઈ છે જ ક્યાં? એ તો જવાને કાળે જાય છે. ભવિતવ્ય એવું હોય તો એમ થાય છે. મારે શું છે? ધર્મી સમતા-સમતા (રાખે). ઉદ્વેગ નહિ, આર્તધ્યાન નહિ, રૌદ્રધ્યાન નહિ. હિંસાનુબંધી પરિણામ, ચૌર્યાનુબંધી

વગેરે વગેરે (ન કરે). પોતામાં પ્રયોગ કરે અંદરમાં સમતાનો. મરણ ટાણે કેટલી સમતા હું રાખી શકીશ. એ દિવસ દિવસનો સમતાનો પ્રયોગ છે. પ્રૌષધ છે એ પંદર પંદર દિવસનો પ્રયોગ છે. બહાર કેટલી હું સમતા રાખીશ? પ્રતિકૂળતા હોવા છતાં સમતાનો પ્રયોગ અંતર અજમાઈશ કેટલી કરી શકું છું. એમ હંમેશા એ સામાયિકમાં આત્માની સમતા કેટલી જાળવે એનો પ્રયોગ કરે. સમજાય છે કાંઈ? દુનિયા લુટાતી જતી હોય એ વખતે સામાયિકમાં બેઠો (હોય તો) વિકલ્પ નહિ, વિચાર નહિ. મારું કાંઈ નથી, મારું જાતું નથી. હોય તે મારું મારી પાસે છે. બહાર છે તે મારું નથી. મારું કાંઈ લૂંટાતું નથી. મારું કોઈ લઈ જતું નથી. કહો, ભીખાભાઈ! આ સાચી સામાયિકની વાત ચાલે છે, હોં! આમ તો ખોટી કેટલી કરી હશે. ...ભાઈ!

'परित्यागस्तद्धि सामायिकं व्रतम्' કહો, સમજાણું? **'ઈસીકા નામ સામાયિક વ્રત હૈ.'** નવમી.

सामायिकं न जायेत व्यसनम्लानचेतसः।
श्रावकेन ततः साक्षात्याज्यं व्यसनसप्तकम्।।९।।

અહો..! ધર્માત્મા સમ્યગ્દૃષ્ટિ શ્રાવકે **'જિન મનુષ્યોંકા ચિત્ત વ્યસનોં સે મલિન હૈ.'** એને શ્રાવકને સામાયિક યથાર્થ હોઈ શકે નહિ. વ્યસનોમાં મન જેનું ચિત્ત મલિન છે એની સામાયિક શાંતિની હોઈ શકે નહિ. **'ઉનકે કદાપિ સામાયિક વ્રત નહીં હો સકતા.'** કહો, સમજાય છે? વ્યસનોના નામ પછી કહેશે. **'श्रावकेन ततः साक्षात्याज्यं'** સાક્ષાત્‌નો અર્થ કર્યો છે સર્વથા. સાક્ષાત્ એટલે સર્વથા. સાત વ્યસનનો ત્યાગ શ્રાવકને તો કાયમ હોય છે. શ્રાવક નામ ધરાવે પરસ્ત્રીના લંપટી હોય, માંસાદિ ખાય અને શ્રાવક નામ ધરાવે એમ હોઈ શકે નહિ. કહો, સમજાણું કાંઈ? **'श्रावकेन ततः'** **'ततः'** એટલે તે કારણે. કેમકે મન મલિન રહ્યા કરે વ્યસનમાં એ કારણે શ્રાવકે સાક્ષાત્, સાક્ષાત્ એટલે બધું સાત વ્યસન સર્વથા છોડી દેવા. **'सप्तकम्'** એના નામ.

द्युतमांससुरावेश्याखेटचौर्यपराङ्गनाः।
महापापानि सप्तैव व्यसनानि त्यजेद् बुधः।।१०।।

જુઓ! **'त्यजेद् बुधः'** **'बुधः'** શબ્દ પડ્યો છે ને. જ્ઞાનીએ-આત્માના સ્વભાવના સાધકે, જેને આત્માનો શાંત અવિકારી ધર્મ સાધવો છે એવા ધર્મીએ જુગાર છોડી દેવો. કહો, સમજાય છે કાંઈ? અત્યારે તો મોટો જુગાર ચાલે છે, મોટા કાળા બજાર ને... કેટલી ચિંતા... ચિંતા... ચિંતા... લાખ-બે લાખ જશે, પાંચ લાખ જશે. શું થશે? સમજાણું?

એકવાર તો ત્યાં મુંબઈ અમે મોટો માલ લેવા ગયેલા. ત્યાં એક ઠેકાણે ઉતરેલા. કાલે કહે, આને ત્રણ હજાર મળેલા અને આજ બાયડીના ઘાઘરા અને સારા સાડલા લઈને વેચવા લઈ ગયા છે. ખોટ ગઈ હતી. જેને ઘરે ઉતર્યા હતા ત્યાં જ વાત હતી. આ તો ૬૬-

૬૭ની વાત છે. સંવત્ ૬૬-૬૭. કાલે ઘણાં પૈસા પેદા કર્યા હતા. આજે ખોટ ગઈ. સારા સાડલા ને લાવ્યા હશે અને બે-ચાર દિ' પહેલા લાવ્યા હશે. તો આજે બધા સારા સાડલા (વેચવા નીકળ્યા). સાડલા સમજો છો? સાડી-સાડી. અહીં તો ગુજરાતી ભાષા છે ને. સાડી અને સારા ઘાઘરા ઊંચા ઊંચા લાવ્યા હતા, હજાર-હજાર બબ્બે હજારના. બધા વેચવા ગયો છે. બાયડી પાસેથી લઈને. ખોટ ગઈ હતી. આ ચિંતા... ચિંતા... ચિંતા... સટ્ટા મોટો સટ્ટો કરે ને. સટ્ટા કરે છે ને? હમણાં તો બહુ કાળાબજાર ચાલે છે અત્યારે. જુગટા જુગટુ, જુગટુ, જુગાર. અહીં અમારે જુગટુ કહે છે. તમારે જુઆ (કહે છે). જુગાર છોડી દેવો. એ જુગાર મોટું વ્યસન છે. વ્યસનનો અર્થ જ પીડા થાય છે. સમજાણું કાંઈ? શ્રાવકને એવું વ્યસન હોઈ શકે નહિ.

'માંસ,...' વ્યસનનો અર્થ જ પીડા થાય છે. વ્યસનનો અર્થ જ પીડા થાય છે. જુગટાનું વ્યસન એટલે પીડા. છોડી દે. એ શ્રાવકને હોઈ શકે નહિ. માંસ ન હોય શ્રાવકને. કહો. એ પ્રશ્ન ઉઠ્યો હતો એક વખત ૭૭માં, સંવત્ ૧૯૭૭. સમકિતીને માંસ હોય. સમજાય છે ને? આ શ્રેણિક રાજાને આમ ફલાણું-ઢીંકણું (હતું). અરે..! માંસ ન હોય. શ્રાવક થયો હોય એને માંસનો ખોરાક ન હોય. જેમાં માંસનો અતિચાર લાગતો હોય એ પણ ચીજ છોડી દે. સમજાય છે કાંઈ? જેમાં જીવાત પડી હોય, આ ઇયળું પડે, ઘણાં દિવસના લોટ, અથાણા, બધું સડેલું હોય ને બહુ? એમાં ઇયળું હોય છે. એવો ખોરાક શ્રાવકને હોઈ શકે નહિ. સમ્યક્ ભાન સહિતના આચરણમાં .. માંસનો ત્યાગ હોય.

એને **'મદ્ય,...'** મદ્ય-દારૂ. દારૂનો ત્યાગ હોય. બાટલી બાટલી પીવે છે ને? અત્યારે તો કેટલાય વાણિયા પીવે છે અત્યારે. સારો ઊંચો પીવે દારૂ. પોણોસો પોણોસો રૂપિયાનો પા શેર હોય. પોણો સો રૂપિયાનો નવ ટાંક આવે, મોટો દારૂ ઊંચો. વધારે કેફ રહે. આવે છે કે નહિ? હીરાભાઈ! એવું સાંભળ્યું છે. આપણે ક્યાં જોયું છે.

મુમુક્ષુ :- .. બહુ ઊંચા વિચારો આવે છે.

ઉત્તર :- ધૂળમાં વિચાર આવતા નથી. એ કહેતા હતા રામજીભાઈ એક વખત. મૂરખ છે. એમ કહે કે દારૂ પીવે તો ઊંચા ઊંચા વિચાર આવે. મૂઢ જેવો થઈ જાય. કાંઈ (ભાન) રહે નહિ, આમ ..

'મદ્ય,...' દારૂ હોય નહિ. સમજાણું કાંઈ? દારૂનો ત્યાગ હોય છે. ખરેખર તો મધનો પણ ત્યાગ હોય છે. મધનું મહાન પાપ છે. એક મધના બિંદુમાં સાત ગામ મારે એટલું પાપ શાસ્ત્રમાં ગણ્યું છે. સમજાણું કાંઈ? મધ પણ હોઈ શકે નહિ. મહાપાપ છે. ગણતરી ન મળે. મધ ને શું કહેવાય આ? અત્તર-અત્તર. ઇત્તર-સડા સડા એકલા સડા. ઇયળું થઈ ગયેલી. કરે છે ને લૂગડામાં નાખીને. તારાચંદજી! એવો ભોગ એનો શ્રાવકને હોઈ શકે નહિ. આ તો બાપા! ધર્મની કેડીએ બેસવું છે એને. ધર્મની કોઈ .. હોઈ શકે નહિ. સમજાણું?

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- હા. ઈત્તરનું મહાપાપ છે. એક બિંદુમાં સાત ગામ મારે એટલું પાપ છે. અત્તરમાં.

મુમુક્ષુ :- મધ કહેતા હતા.

ઉત્તર :- મધમાં અને અત્તરમાં હું તો કહું છું. મધમાં પણ ખરું અને અત્તરમાં પણ એટલું પાપ છે. ભલે એ લખ્યું નથી. પણ અત્તરમાં મહાપાપ છે. બહુ સડા. સડો તે સડો એકલો. સડો સમજો છો? સ઼ડા હુઆ. સડેલાને શું કહે તમારી ભાષામાં? બહુ સડેલું. ઈયળું જીવાત જ હોય અંદર. એવું તો શ્રાવકને હોઈ શકે નહિ. સમજાણું કાંઈ?

'**વેશ્યા,...**' વેશ્યા હોય નહિ. ધર્મી જીવને .. અમુક બધું સુધી રાખે એને વાંધો નહિ એવું બધું આવે છે અર્થમાં. અરે..! હાલ. આવા તે... અમારે બહુ હતું. આમાં પણ આવે છે. એમ હોય નહિ. શ્રાવકને પરવેશ્યા, એનું આચરણ, સંગ હોઈ શકે નહિ. '**શિકાર,...**' સમકિતી શિકાર કરતા હતા પહેલા. એમ ગપ મારે છે આડા અવળા. રાજા હતા, શિકાર કરતા ને આમ કરતા ને તેમ કરતા. અરે..! ધર્મીને શિકાર હોય નહિ. એ તો .. આદિના પ્રાણ લે એવા શિકાર સમકિતીને ન હોય.

મોટી '**ચોરી,...**' ધાડ પાડવા ને આ બધી કરવી, જુઓને! અંદરમાં ઉથલ પાથલ કરી નાખવા. ધંધો કાંઈ કર્યો ને સવાયું બતાવે છે કાંઈક. સમજાણું? એવો ધંધો શ્રાવકને હોય નહિ. વખાર ફેરવી નાખે. સાંજે બતાવે ઘઉં સારા, રાતમાં ફેરવી નાખે. સવારે જુઓ તો આહાહા..! અરે.. પણ આ! એ બતાવ્યા હતા. અરે..! પણ શું આ બધી ચીજ! શું બોલે? એ વાણિયાને, શ્રાવકને એવું હોઈ શકે નહિ. એના આચરણમાં સુધારો ન હોય તો શ્રદ્ધા-જ્ઞાન પણ સાચા નથી. સમજાણું કાંઈ? એની ભૂમિકા પ્રમાણેનું આચરણ ન હોય અને ઊલટા પરિણામ થઈ જાય તો શ્રદ્ધા પણ પલટી જશે એની. ચોરી ન હોય. '**પરસ્ત્રી...**' ન હોય. શ્રાવકને પરસ્ત્રીનો ત્યાગ હોય. સમજાણું?

'**એ સાત વ્યસન સંસાર મેં મહાન પાપ હૈ.**' છે ને પાઠમાં? મહાપાપ, પ્રબળ પાપ છે. મહાપાપ. એવા પાપના પરિણામ શ્રાવકને હોય નહિ. સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન હોય ત્યાં ભૂમિકામાં પંચમ ગુણસ્થાનને યોગ્ય આવા પાપના પરિણામ એને હોઈ શકે નહિ. સમજાણું કાંઈ? એના નીતિના જીવન પણ બહુ જુદી જાતના હોય.

મુમુક્ષુ :- પંચમ ગુણસ્થાનની વાત છે?

ઉત્તર :- પંચમ ગુણસ્થાનની વાત ચાલે છે.

મુમુક્ષુ :- ચોથાની નહિ?

ઉત્તર :- ચોથે નહિ. પંચમ ચાલે છે અત્યારે. ચોથાને પણ માંસ-દારૂ ન હોય.

મુમુક્ષુ :- ..

ઉત્તર :- હા, બધું આવું જ હોય. ચોથામાં શું છે? આ તો પંચમ ગુણસ્થાનની વાત

ચાલે છે. ઠીક પણ પૂછ્યું. ચોથામાં તો વાંધો નથી ને. એને ન હોય, શિકાર-બિકાર ન હોય, માંસ ન હોય, દારૂ ન હોય, મધ ન હોય એવું એને હોઈ શકે નહિ. હવે જુઓ આચરણ આપણે ત્રણ વર્ષ પહેલા લીધું હતું. (સંવત) ૨૦૧૭ની સાલ. સમજાણું કાંઈ? શ્રાવકને, સાચા શ્રાવકને આ રીતે સાત વ્યસનનો ત્યાગ જ હોય છે. સમજાણું કાંઈ?

'**ઈસલિયે વિદ્વાનોં કો...**' છે ને '**बुधः**' શબ્દ? જ્ઞાની કો-ધર્માત્મા કો સાચી સમજણ (જેને થઈ છે એવા) વિવેકી જનને એવા સાત વ્યસન હોતા નથી. જુઓ! '**बुधः**' છે. '**ઈનકા સર્વથા ત્યાગ કર દે.**' લ્યો, સમજાણું? સર્વથા ત્યાગ કરવો. દસ ગાથા થઈ. ૧૧મી.

धर्मार्थिनो ऽपि लोकस्य चेस्ति व्यसनाश्रयः।
जायते न ततः सापि धर्मान्वेषणयोग्यता।।११।।

જે કોઈ પુરુષ ધર્મની અભિલાષા કરવાવાળો છે. '**યદી ઉસકો યહ વ્યસન હોવે તો ઈસ પુરુષ કો ધર્મ-ધ્યાન કરને કી યોગ્યતા કદાપિ નહીં હો સકતી.**' '**धर्मान्वेषणयोग्यता**' ધર્મને શોધવાની કે આ ધર્મ છે વીતરાગી સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન શું છે એને શોધવાની યોગ્યતા એને હોઈ શકે નહિ. સાત વ્યસનના મહાપાપમાં એની બુદ્ધિ ત્યાં રોકાણી હોય, સત્‌ને શોધવાને માટે એનું મગજ કામ કરે જ નહિ. જુઓ! '**धर्मान्वेषणयोग्यता**' ધર્મની અન્વેષણતા-શોધવું-પરીક્ષા કરવી. સમજાણું કાંઈ? ધર્મના પૈસે માંસ ખાય, દારૂ પીવે, શિકાર કરે, પરસ્ત્રી (ભોગવે) ને પછી ધર્મની પરીક્ષા કરવા બેસે. આ ધર્મ ન થઈ શકે એને. તીવ્ર અનંતાનુબંધીના રાગની અંદરમાં જેને આવી પરિણતિ હોય એ ધર્મની શોધ ને વિચારણા ને યથાર્થ નિર્ણય કરી શકે નહિ. કહો, સમજાણું કાંઈ? એ નથી કહેતા? લ્યો, આ ભગવાનના શાસ્ત્ર નથી. ફલાણા આવા હોય, ફલાણું આવું હોય. વળી એક જણ આવ્યા હતા. શું છે કીધું આ? પરીક્ષા કોણે કરી આ? તમે ભવિ છો કે અભવિ? એમ પૂછ્યું મેં. ઓલો એમ કહે, આ વાણી આવી નહિ. કોણ છો તમે? ભવિ છો કે અભવિ?

મુમુક્ષુ :- ગુરુવાણી છે. ભગવાનની વાણી નથી.

ઉત્તર :- હા, એમ બોલ્યા હતા. સમજ્યાને. ત્રણ સાધુ નામ ધરાવી આવ્યા. પછી (કહે), આ વાણી આવી ન હોય. આ 'સમયસાર' સામું જોઈને. વાણી એ વીતરાગની નથી. ગુરુની વાણી આમ (ન હોય). કોણ છો તમે? કીધું. ભવિ છો કે અભવિ? એ ખબર ન પડે. ભવિ ને અભવિની ખબર ન પડે અને વીતરાગની પરીક્ષા કરવા નીકળ્યા? તારાચંદજી!

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- ના, પછી શરમાઈ ગયા, હોં! પકડ્યું .. પછી ફેરવવા મંડ્યા. એ તો આવી ગઈ કીધું હવે. ભવિ-અભવિના હજી નિર્ણયના ઠેકાણા નથી. અભવિને કોઈ દિ' સમ્યગ્દર્શન થાય નહિ, ભવનો અભાવ થાય નહિ. એવી તો શંકા. એને ભવના અભાવવાળા વીતરાગ અને એની વાણીની પરીક્ષા કરવી (એ થઈ શકે નહિ). ધન્નાલાલજી! જેની વાણીમાં ભવનો

અભાવ, જેના ભાવમાં ભવનો અભાવ એવી વીતરાગી વાણી કેવી હોય એ ભવ્યના-અભવ્યના હજી નિર્ણયના ઠેકાણા નહિ, શંકા (રહેતી હોય કે) અભવિ છીએ કે ભવિ એ આપણને ખબર ન પડે. અભવિ તો અનંત પુદ્ગલ પરાવર્તન ચાલે છે એમાં અનંત કાળમાં રખડે. અનંત કાળમાં રખડે એવી હજી તો શંકા તમને છે. આ હશે કે નહિ? એ ભવ વિનાની વીતરાગી વાણી જેમાં ભવ નથી, એ વાણીની પરીક્ષા અભવિની શંકા હોય એ કરી શકે? સમજાય છે કાંઈ? પછી શરમાઈ ગયા.

પછી બીજે ઠેકાણે મળ્યા હતા પાછા બીજા ગામમાં. આપણે ચર્ચા કરી હતી એમની સાથે. બીજાઓ જઈને કહે. એની સાથે રહેવા દો. એ તો મને પકડ્યો હતો ને. એની સાથે ચર્ચા કરવા જેવું નથી. એમ કહે. તમને ભવિ-અભવિના હજી નિર્ણય ન મળે અને એ નિર્ણય વિના વીતરાગી વાણી, ક્યા સંતની અને ક્યા ભગવાનની ક્યાં વાણી છે એની પરીક્ષા કરવા નીકળ્યા એ પરીક્ષા થઈ શકે નહિ.

અહીં કહે છે કે, ધર્મની અન્વેષણની યોગ્યતા સાત વ્યસનના સેવનારને હોઈ શકે નહિ. સમજાણું કાંઈ? તીવ્ર ક્રોધ ને માન, લોભની તીવ્રતામાં જ્યાં ગતિ છે એને તદ્દન વીતરાગી વાણી કે વીતરાગી ધર્મ... આહાહા..! એક વિકલ્પનો રાગ પણ જ્યાં આદરણીય નથી, થાય આવો છતાં આદરણીય નથી એવી દૃષ્ટિ અને એવી વાણીની પરીક્ષા સાત વ્યસનના સેવનારને હોઈ શકે નહિ. સમજાણું કાંઈ? કેટલાક એ કહે છે કે ક્રમબદ્ધ આવવાનું હોય એ આવે. ભોગનું હોય તો આવે. અરે..! મરી જઈશ, સાંભળને! કોણે કહ્યું એવું તને? એના ક્રમમાં શરીરમાં એમ કે પરસ્ત્રીનો ભોગ આવવાનો હોય તો આવે, ફલાણું હોય તો આવે, માંસ ખાવાનું હોય તો આવે. એમાં આપણને ક્યાં નડે છે? એક જણો એમ કહેતો હતો. લ્યો! સાધુ નામ ધરાવનાર. અહીંયાં આવ્યો. નિશ્ચયવાળાને પછી શું છે? માંસ હોય, દારૂ હોય એને એમાં પાપ લાગે છે જ ક્યાં? આહાહા..! વાંચેલું ને અહીંનું 'મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક'. પછી પ્યાલો ફાટ્યો. નિશ્ચય જેને થઈ ગયો એને માંસ હોય, પરસ્ત્રી હોય, દારૂ હોય, એને શું છે? મરી જઈશ, કીધું. એવા દારૂ ને માંસના ભાવ હોય નહિ.

જેને ધર્મનો નિર્ણય અને સાચો નિશ્ચય થયો છે એને એવા માંસ ને દારૂ, પરસ્ત્રીના લંપટપણા ને શિકાર આદિ વેશ્યાના એવા ભાવ હોઈ શકે નહિ. લ્યો, નિશ્ચય-નિશ્ચય. શું નિશ્ચય? નિશ્ચયમાં શું પછી નડે છે? એમ કહે. પરદ્રવ્ય તો કાંઈ નડતું નથી. અરે..! સાંભળને! પરદ્રવ્ય કોણ કહે છે નડે છે. પણ આવા ભાવ કરે છે પરસ્ત્રીના, વૈશ્યાના, લંપટપણાના આખા અને એ ધર્મની પરીક્ષા અને યોગ્યતા પ્રગટ કરી શકે નહિ. ના પાડે છે આચાર્ય. તારાચંદજી!

'જો પુરુષ ધર્મ કી અભિલાષા કરનેવાલા હૈ અગર ઉસકે ભી યહ વ્યસન હોવે...' આશ્રય છે ને? **'चेस्ति व्यसनाश्रयः'** એમ. એ વ્યસનનો આશ્રય કરે એટલે વ્યસન સેવે

છે. ‘**તો ઉસ પુરુષમેં ધર્મ ધારણ કરને કી યોગ્યતા કદાપિ નહીં હો સકતી. વહ ધર્મ કી પરીક્ષા કરને કા પાત્ર હી નહીં હો સકતા.**’ કહો, સમજાણું? જેની આંખમાં-જ્ઞાનમાં તીવ્રતા આવા પાપ પડ્યા છે, એ ધર્મની પરીક્ષા કરવાને લાયક હોઈ શકે નહિ. કહો, સમજાણું?

‘**ઈસલિયે ધર્માર્થી પુરુષોં કો અવશ્ય વ્યસનોં કા ત્યાગ કર દેના ચાહિયે.**’ જુઓ! આ ભૂમિકા પ્રમાણે એનો આવો ભાવ હોય જ નહિ. ઘણા આક્ષેપ કરે છે, લ્યો. તમારા માણસો આમ બોલે છે. નિશ્ચય ને ક્રમબદ્ધવાળા. અમારે પાપ-બાપ પછી શું છે. ક્રમે એમ થવાનું હતું. અરે..! એ માનનારો ક્રમને સમજતો નથી. મૂઢ. ક્રમબદ્ધ જે માને એને તો આત્માનું અકર્તાપણું પ્રસિદ્ધ થાય. સમજાણું કાંઈ? ક્રમબદ્ધ જાણે એને તો અકર્તાપણું પ્રસિદ્ધ થાય. અકર્તાપણું પ્રસિદ્ધ થાય એને સમ્યગ્દર્શન થાય. એને આવા પરિણામ તીવ્ર હોઈ શકે નહિ. એ તો શરીરની ક્રિયા છે, ફલાણું છે. શરીરની ક્રિયા કોણ ના પાડે છે? પણ તારા ભાવ કોના છે આ? સમજાણું કાંઈ? પરસ્ત્રીના સેવન, વેશ્યાના સેવન, માંસના ખાવાના ભાવ. ભાવ કોના છે? ભાવ તારા છે કે નહિ? એવા ભાવ જ્યાં હોય ત્યાં ધર્મની પરીક્ષા કરવાને લાયક એ છે નહિ. એ ક્રમબદ્ધ અને અકર્તાપણું એને બિલકુલ સમજાય નહિ. સમજાણું કાંઈ?

એક છોકરો એક જણને મારતો હતો આમ. એ કહે, મારવાની ક્રિયા જડની છે. હું ક્યાં કરું છું? આ દુરુપયોગ. ઠીક! અરે..! ભાઈ! આ શું તું કરે છે? તારી દૃષ્ટિ બીજાને મારવાનો ભાવ છે, ક્રિયા તો જડની છે. એ તો જડ મારે છે તને. હું ક્યાં મારું છું? આત્મા (નથી મારતો), મહારાજ ના પાડતા હતા. ભાઈ! જડની ક્રિયા જડમાં અને ચૈતન્યની ચૈતન્યમાં (એવો નિર્ણય હોય). એનો તો અનંતાનુબંધીનો કષાય નાશ થઈ જાય. બેની ક્રિયા ભિન્ન છે. મારે લઈને નહિ. અનંત પરમાણુઓ એને લઈને પરિણમે છે. મારે લઈને નહિ. આહાહા..! ત્યાં પરનું અભિમાન કર્તાપણાનું ઊડીને અનંતાનુબંધીનો નાશ થાય. ત્યાં આવા પરિણામ હોઈ શકે નહિ. કહો, સમજાણું આમાં? ‘**વ્યસનોં કા ત્યાગ કર દેના ચાહિયે.**’ લ્યો, ૧૧ થઈ. ૧૨મી.

सप्तैव नरकाणि स्युस्तैरेकैकं निरूपितम्।
आकर्षयन्नृणामेतद्व्यसनं स्वसमृद्धये।।१२।।

‘**આચાર્ય કહતે હૈં કિ જિસ પ્રકાર વ્યસન સાત હૈં.**’ સાત વ્યસન. ‘**વૈસે નરક ભી સાત હૈં.**’ નીચે સાત નરક છે. નીચે સાત નરક, પાતાળમાં સાત નરક છે નીચે. ‘**ઈસલિયે ઐસા માલૂમ હોતા હૈ...**’ દેખો! એવું અનુમાન અમને થાય છે એમ આચાર્ય કહે છે. ‘**કિ ઉન નરકોંને અપની અપની વૃદ્ધિ કે લિયે..**’ ‘**स्वसमृद्धये।**’ સાત નરકની સમૃદ્ધિ (માટે) માણસ ભેગા થાય, મરીને અહીંયાં આવે. વ્યસનના સેવનારાઓ અહીંયાં

આવે માટે સાત નરક ત્યાં કરી છે. ભીખાભાઈ! સાત નરક છે અનાદિની, હોં! હંબગ નથી.

નીચે નરક છે. પહેલી, બીજી, ત્રીજી, ચોથી, પાંચમી, છઠ્ઠી, સાતમી. જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિએ આ રાજા, મહારાજા સાધારણ પાપ કરે તો ત્યાં જવાના છે. મોટા પાપ કરે તો એક સાગરની સ્થિતિ પહેલી નરકમાં છે. એક સાગરોપમ. અસંખ્યાતા અબજ વર્ષ, એનું એક પલ્યોપમ, એના દસ ક્રોડાક્રોડી પલ્યોપમનું એક સાગરોપમ. એવી એક સાગરની સ્થિતિ પહેલી નરકમાં. વસ્તુ છે, હોં! ઉગ્ર પરિણામ તીવ્ર પાપ કર્યા હોય એને ફળ ભોગવવાનું સ્થાન અહીંયાં નથી. એનું ફળ ભોગવવાનું સ્થાન ત્યાં નરક યોનિમાં છે. સમજાણું કાંઈ?

એથી કહે છે, હું તો એમ જાણું છું '**કિ નરકોંને અપની અપની વૃદ્ધિ કે લિયે મનુષ્યોં કા સ્થિતકર...**' આકર્ષણ છે ને? '**न्नृणामेतद्व**' '**નરક મેં લે જાને કે લિયે એક એક વ્યસન કો નિયત કિયા હૈ.**' સાત નરકો સાત વ્યસનને માટે છે. સાતે સાત મેળ ખાય છે ને એમાં સાતનો? સમજાણું કાંઈ? મહાન પાપ કરે એ તો નરકમાં જ જાય. મહા આરંભ મહા પરિગ્રહ. માછલા ખાય, દારૂ પીવે... આહાહા..! મુંબઈમાં તો જુઓને, દરિયાએ દિશાએ જતાં.. શું કહેવાય એને?

મુમુક્ષુ :- ..

ઉત્તર :- .. સામે તો મોટા માછલા આવડા આવડા મારી. મેં કીધું, દૂધી જેવું લાગે છે, અંધારું હતું. ત્યારે કહે, માછલા ગંધાય. કેટલી રેકડીયું સામે. આહાહા..! બિચારા સાધારણ માણસ મરીને નરકે જાશે. એને કાંઈ બંગલા ન હોય એને ઘરે. બે-ચાર-પાંચ રળતા હોય અને એટલો તો ખરચ હોય. પાંચ-પાંચ દોઢસો બસ્સે રૂપિયા મહિને રળે અને ઘરમાં આઠ માણસ હોય. અત્યારની મોંઘવારી. એ લૂગડાં પણ સારા ન હોય. મરીને આવા મફતના થોડા કાળ માટે મરીને નરક પામશે.

એમ કહે છે કે કોઈપણ મનુષ્ય સાત વ્યસન સેવે (તો) કુદરતે સાત નરકો જે કર્યા છે તો એ સાત વ્યસનના ફળ સાત નરકમાં જવા માટે રાખ્યા છે. કહો, સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! જુઓ! માટે શ્રાવકને સાત વ્યસન હોય નહિ એમ સિદ્ધ કરવું છે. એના જીવન ગૃહસ્થાશ્રમ ભલે હો, અબજોપતિ હો, પણ એને આવા વ્યસનો હોઈ શકે નહિ. પુણ્યના પ્રમાણમાં સંયોગ હોય, સંપદા હોય પણ એના ભાવ શ્રાવકને આવા તીવ્ર હોઈ શકે નહિ. કહો, સમજાણું?

धर्मशत्रुविनाशार्थं पापाख्यकुपतेरिह।
सप्ताङ्गं बलवद्राज्यं सप्तभिर्व्यसनैः कृतम्।।१३।।

'**ઔર ભી આચાર્ય કહતે હૈં, ધર્મરૂપી વૈરી કે નાશ કે લિયે...**'

મુમુક્ષુ :- પાપનો વેરી છે.

ઉત્તર :- હા, એ પાપનો વેરી છે. **'धर्मरूपी शत्रु को जीतता है.'** સમજાણું?

રાજા જેમ સપ્તાંગ સેનાથી શત્રુને જીતે છે, એમ ધર્મરૂપી શત્રુને જીતે છે. કોણ? પાપ. પાપ છે એ ધર્મનો શત્રુ છે ને? **'जैसे धर्मरूपी वैरी के नाश के लिये पाप नामक दुष्ट राजा...'** એ પાપ નામનો દુષ્ટ રાજા. એ ધર્મનો વેરી છે પાપ. એ ધર્મને જીતવા માટે પાપ છે. **'दुष्ट राजा का सात व्यसनों से रचा हुआ यह सात अंग है जिसके.'** છે ને **'सप्ताङ्गं'**. રાજા પાસે સાત અંગ હોય છે. બીજા વેરીને જીતવા માટે રાજા પાસે સાત અંગ હોય છે. એ વિના બીજા વેરીને, શત્રુને જીતી શકે નહિ. રાજા પોતે છે, બીજો મંત્રી સાથે હોય. ઓલામાં છે, ભાઈ! ઓલા શબ્દમાં છે. એમાં છે, એમાં હશે. સાત નામ છે. તેરમી ગાથામાં નામ છે.

રાજા એક હોય પોતે. વેરીને જીતવા માટે રાજા પોતે પણ હોય ભેગો, મંત્રી હોય-દિવાન. વિચારણા કરવા માટે કે શું કરવું આ વેરીનું. મંત્રી હોય. ત્રીજો મિત્ર હોય. સારા મિત્રો એના કે શું કરવું આપણે વેરીને જીતવા માટે. ખજાનો હોય. લશ્કરને નભવા માટે પૈસા ન હોય તો શી રીતે વેરીને જીતે? સમજાણું કાંઈ? રાજા પાસે સાત અંગ વેરીને જીતવાના હોય. એમ પાપ પાસે સાત વ્યસન એ ધર્મનો શત્રુ છે. સાત વ્યસન ધર્મને જીતે છે. તારાચંદજી! આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

ખજાનો. ખજાનો ન હોય તો શું કરે? નહોતું આવતું આમાં? ચિત્તોડનું આવે છે ને ક્યાંક? કોણ? ભામાશા. ખજાના ન મળે. ભામાશા (પાસે) જઈને (કહે છે), અન્નદાતા! આટલા પૈસા, આ રૂપિયા છે. જાય છે ઘોડાથી આમ દેખે છે. એય..! ભામાશા આવે છે. ઊભા રહો.. ઊભા રહો.. રાજા. પોતે ચાલી નીકળ્યો દેશમાંથી કે આ દેશમાં અમે નહિ રહી શકીએ. પૈસા નથી. વેરીઓનું જોર વધી ગયું છે. અમારે સાધન લશ્કરને શું? એમાં ઓલો આવે છે ભામાશા. અન્નદાતા! પૈસા આપના.. બાર વર્ષ સુધી લશ્કરને નભાવો તો ખૂટે એવું નથી. હેઠે ઊતરી ગયો રાજા, હોં! ફટ દઈને. ભામાશા. અન્નદાતા! પૈસા આપુ હું. ખજાનો બાર વર્ષ લશ્કરને રાખો તો ખૂટે એવું નથી. ખજાના વિના શું કરે? મોટો શૂરવીર હોય. લ્યો. સમજાણું?

એમ **'देश...'** પોતાને દેશ જોઈએને કાંઈક રહેવા માટે. રહેવાના સ્થાન પોતાને દેશ ન હોય તો વેરીને જીતે શી રીતે? અને **'दुर्ग...'** કિલ્લો કિલ્લો હોય. કિલ્લા વિના વેરીને જીતવું શી રીતે? અને સેના હોય. સાત અંગ થયા. **'सप्ताङ्ग बलवद्राज्यं'** રાજને સાત અંગ હોય તો પોતાના વેરીને જીતીને પોતે રક્ષણ પોતાનું કરી શકે. એમ પાપ વેરી પાસે સાત અંગ છે વ્યસનના. પાપરૂપી રાજા, એની પાસે સાત (વ્યસન છે). ઓલાના સાત આ રાજના અંગ, આની પાસે સાત વ્યસન. પાપરૂપી રાજા પાસે સાત વ્યસન છે કે ધર્મને જીતીને ધર્મની હાર કરાવી દે અને પોતાની અધિકતા કરે. જમુભાઈ! એક કોર સાત વ્યસન, એક

કોર સાત નરક, એક કોર રાજના સાત અંગો. રાજના સાત અંગો. એટલે પાપના ભાવ પાસે આ સાત વ્યસનોના અંગ છે. સાચા આત્મધર્મને એ હણી નાખે છે. કહો, સમજાણું કાંઈ?

'ધર્મરૂપી વેરી કે નાશ કે લિયે પાપ નામક દુષ્ટ રાજા કા સાત વ્યસનોંસે રચા હુઆ યહ પાપ હૈ.' એ પાપીએ રચ્યા છે સાત વ્યસનો, કહે છે. એવું બળવાન રાજ પાપનું છે. એવા ભાવ શ્રાવકને, ધર્મીને હોઈ શકે નહિ. સમજાણું કાંઈ? જુઓ! એવું આચરણ આવું આવું શ્રાવકને હોય નહિ. આ કહે છે ને ઘણાં? આ જુવાનિયા આમ ખાય છે, ફલાણું ખાય છે, ઢીંકણું ખાય છે. ભાઈ! એની સાચી શ્રદ્ધા જો ધર્મની કરે તો એ ધર્મની સાચી શ્રદ્ધાવાળાને એવા ભાવ હોય નહિ. એને વિશ્વાસ નથી. આત્માનો, પરલોકનો, દેવનો, ગુરુનો, શાસ્ત્ર શું છે એનો અંતરમાં વિશ્વાસ નથી. જ્યાં-ત્યાં બિચારા જુવાનીયા ભટક્યા કરે. અને પછી માંસ ખાય, દારૂ પીવે.. કાંઈ નથી. માટે એને ધર્મની પહેલી કિંમત કરાવો. સમજાય છે? એમ જોઈએ. ધર્મની કિંમત થતાં એ સહેજે પાપના પરિણામ ઘટી જાય. એમ પાધરા વ્યસન છોડો છોડો તો એને સમજાય નહિ આ શું કહે છે? ત્યાં જઈને આમ કહેશે, લ્યો, છોડો. ... ન જવું. પણ એને ધર્મની સમજણ કરાવવી જોઈએ.

બાપુ! આત્મામાં આનંદ છે, ભાઈ! અનંત અનંત આનંદ ભર્યો છે. સર્વજ્ઞનો વેપાર મહા પૂર્ણ થઈ ગયો. એમણે કહ્યું કે તારે શાંતિ જોઈતી હોય તો આત્મામાં છે. એ આત્માની શાંતિની જેને મહત્તા, શ્રદ્ધા થાય એને આવા પાપના પરિણામ સહેજે ઘટી જાય. એવા પરિણામ એને હોઈ શકે નહિ. કહો, સમજાણું આમાં?

'ઈસ પ્રકાર રાજા સપ્તાંગ સેના સે શત્રુ કા વિજય કરતા હૈ, ઉસી પ્રકાર પાપરૂપી રાજા સપ્ત વ્યસનોં કી સપ્તાંગ સેના સે ધર્મરૂપી શત્રુ કો જીતતા હૈ. ઈસલિયે પુરુષ ધર્મ કી રક્ષા કરના ચાહતે હૈં, ઉનકો ઈન સાત વ્યસનોં કા સર્વથા ત્યાગ કર દેના ચાહિયે.' હવે છ આવશ્યકના વર્ણનનો વિસ્તાર કરે છે. છ છેને આવશ્યક? આવશ્યક શું? અવશ્ય કરવા લાયક દેવની પૂજા, ગુરુ સેવા, સ્વાધ્યાય, સંયમ, તપ ને દાન. એ છનો વિસ્તાર હવે કરે છે.

'આચાર્ય છ આવશ્યકોં કી મહિમા કા વર્ણન કરતે હૈં.' ઓહોહો..! નિશ્ચય આવશ્યકનું જ્યાં વર્ણન આવે ત્યાં તો શુભભાવ પણ આવશ્યક નથી. એ તો પરાધીન દશા છે. પણ આવ્યા વિના (રહેતા નથી). ભૂમિકા પ્રમાણે પાંચમા ને છઠ્ઠા ગુણસ્થાનવાળાને આવ્યા વિના રહે જ નહિ. 'નિયમસાર'માં કહે છે ને? અશુભભાવ તો આવશ્યક છે નહિ પરવશતા છે, પણ શુભભાવ પણ આવશ્યક નથી. નિશ્ચય આવશ્યક નથી. આહાહા..! સામાયિક અને ચોવિસંથો, વંદના ને પ્રતિક્રમણ ને કાઉસગ્ગ, પચ્ચખાણ. આવે છે ને છ? સામાયિક, ચોવિસંથો, વંદન, પ્રત્યાખ્યાન, પડિકમણુ અને કાઉસગ્ગ. એ છ આવશ્યક શુભભાવના, 'નિયમસાર'માં

કહે છે, મોક્ષમાર્ગમાં એટલું પણ પરવશપણું છે, હોં! એને ખરું આવશ્યક ન હોઈ શકે. નિશ્ચય આવશ્યક તો અવશ્ય પોતાના સ્વભાવમાં તાબે થઈ જાય. પરને તાબે ન થાય. એવો આત્માનો સ્વભાવ. એ શ્રદ્ધા, જ્ઞાન ને લીનતા એ ખરેખર તો આત્માનું આવશ્યક છે. એવું ભાન હોવા છતાં સમકિતી, શ્રાવકને આવા છ આવશ્યકો શુભભાવ આવ્યા વિના રહેતા નથી. સમજાણું કાંઈ?

નિશ્ચયની પદ્ધતિની જે વસ્તુ હોય એ તો એકલા સ્વઆશ્રયને આવશ્યક કહે. વ્યવહારની પદ્ધતિનું કથન હોય ત્યાં પરના આશ્રયને પણ વ્યવહારે આવશ્યક કહેવામાં આવે છે. જરૂર એને કરવા જોઈએ. શ્રાવકે દેવપૂજા જરૂર કરવી જોઈએ. એ એમનું આવશ્ય કર્મ છે. સમજાણું?

प्रपश्यन्ति जिनं भक्त्या पूजयन्ति स्तुवन्ति ये।
ते च दृश्याश्च स्तुत्याश्च भुवनत्रये।।१४।।

લ્યો! '**જો ભવ્ય જીવ જિનેન્દ્ર ભગવાન કો ભક્તિપૂર્વક દેખતે હૈં...**' ભક્તિપૂર્વક દેખે છે. આમ વેઠપૂર્વક નહિ. ચાલો, મા-બાપે કહ્યું, જાવ ત્યાં, દેવદર્શન કરી આવો. જય મહારાજ! કરી આવ્યા? કહે, હા. સમજાણું કાંઈ? પોતાની દૃષ્ટિ નિર્મળ છે એટલે વીતરાગ પ્રત્યેના પ્રતિમા, મૂર્તિ, મંદિર એનો ભક્તિ ભાવ થયા વિના રહે નહિ. એને સમજે કે આ શુભભાવ છે, પુણ્યભાવ છે પણ સ્વરૂપમાં ઠરી શકતો નથી એટલે આવો ભાવ દિન પ્રત્યે આવશ્યકપણે આવ્યા વિના રહેતો નથી. સમજાય છે?

'**ઉનકી પૂજા, સ્તુતિ કરતે હૈં**' ભગવાનની. '**વહ ભવ્યજીવ તીનોં લોક મેં દર્શનીય..**' ભગવાનના દર્શન કરવાવાળો આત્માના દર્શનની દૃષ્ટિની ભૂમિકા સહિત, એ ભવિષ્યમાં દુનિયા એના દર્શન કરશે એવો થાશે. એમ કહે છે ને? જુઓને! '**તીનોં લોકમેં દર્શનીય...**' એ પરમાત્મા થશે. વ્યવહારથી પણ વાત છે ને? વિકલ્પને વ્યવહાર ગણીને. નિશ્ચયથી થાય છે એમાં નિમિત્તનો આરોપ કરીને એનાથી પણ ભગવાનના દર્શનથી બીજાને દર્શન કરવા લાયક પોતે થઈ જશે. વિશેષ વાત કરશે... (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)